

Розбудова інформаційно-освітнього середовища закладу освіти як важливої складової освітнього процесу

Розкрито зміст і складники інформаційно-освітнього середовища закладу освіти, розглянуто шляхи й механізми його створення, а також умови, необхідні для його дієвого функціонування задля максимальної ефективності освітнього процесу в умовах цифровізації освіти.

Ключові слова: інформаційно-освітнє середовище, освітній процес, педагогічні технології, заклад освіти, цифрові технології.

Nataliia Rublova. Development of the Information and Educational Environment of the Educational Institution as an Important Component of the Educational Process.

The article reveals the content and components of the information and educational environment of the educational institution, the ways and mechanisms of its creation are considered, as well as the conditions necessary for its effective functioning for the maximum effectiveness of the educational process in the conditions of digitalization of education.

Keywords: information and educational environment, educational process, pedagogical technologies, educational institution, digital technologies.

Постановка проблеми. Управляти сучасним закладом освіти – означає створювати освітній простір, адекватний змінам в освіті, сучасним тенденціям розвитку, конкурентоспроможності в умовах, що відповідають соціальним запитам суспільства. Будь-яка установа взаємодіє з учасниками освітнього процесу в освітньому середовищі та впливає на нього – формує, оскільки визначає стратегію розвитку закладу, представляючи його на різних рівнях зовнішніх контактів.

Аналіз досліджень і публікацій. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, використання електронних засобів навчального призначення в освітній діяльності, організації систем відкритого та дистанційного навчання досліджували В. Биков, Р. Гуревич, Н. Дементієвська, М. Жалдак, М. Кадемія, С. Литвинова, М. Смульсон, С. Тітов. Проблему формування інформаційно-освітнього середовища закладу освіти розглянуто в роботах А. Андреева, В. Бикова, Ю. Жука, Є. Полат, В. Ясвіна та інших учених.

У наукових працях В. Бикова, Р. Гуревича, М. Кадемії, С. Литвинової, М. Смульсон презентовано інформаційно-освітнє середовище як освітню систему, що забезпечує відкритість, варіативність, індивідуалізацію навчання, його адаптацію до здібностей, можливостей, інтересів суб'єктів педагогічної взаємодії, розвиток їхньої самостійності

та творчості, доступ до нових джерел навчальної інформації, мотивацію самоосвітньої діяльності, формування інформаційної компетентності тощо. Названі дослідження традиційно стосуються функціонування освітніх середовищ вищих і загальноосвітніх навчальних закладів, у той час як проблему формування інформаційно-освітнього середовища позашкільних навчальних закладів не висвітлено у психолого-педагогічній літературі, вона потребує ретельного вивчення.

Метою статті є розкрити зміст і складники інформаційно-освітнього середовища закладу освіти, розглянути шляхи й механізми його створення.

Виклад основного матеріалу. На думку вчених, інформаційно-освітнє середовище (ІОС) – це: системно організована сукупність інформаційного, технічного, навчально-методичного забезпечення, яке нерозривно пов'язане з людиною як суб'єктом освітнього процесу [5, с. 118].

Поняття «інформаційно-освітнє середовище» по-різному тлумачиться в сучасній психолого-педагогічній науці, що демонструє: ємкість його сутності та альтернативність поглядів дослідників; організаційно-методичні засоби, сукупність технічних і програмних засобів зберігання, оброблення, передавання інформації, що забезпечують оперативний доступ до інформації і здійснення освітніх наукових комунікацій [3, с. 287]; систему, в якій

на інформаційному рівні задіяні та пов'язані між собою всі учасники освітнього процесу: адміністрація закладу – педагоги – учні – батьки [2, с. 23].

Можна назвати ще одне трактування: інформаційно-освітнє середовище – це сукупність умов, що реалізуються на базі інформаційних і комунікаційних технологій, спрямованих на здійснення освітньої діяльності, сприяють формуванню професійно значущих і соціально важливих якостей особистості в умовах інформатизації суспільства [1, с. 357].

Отже, сучасне інформаційно-освітнє середовище освітньої установи забезпечує:

- інформаційно-методичну підтримку освітнього процесу;
- планування освітнього процесу і його ресурсного забезпечення;
- моніторинг ходу і результатів освітнього процесу;
- сучасні процедури створення, пошуку, збору, аналізу, обробки, зберігання та подання інформації;
- дистанційну взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

Тому основними завданнями інформаційно-освітнього середовища є інформаційне, освітнє, комунікативне, діагностувальне, особистісно розвивальне і рефлексивне полікомпонентне його наповнення, підтримка та розвиток.

Інформаційне середовище включає у себе: безліч інформаційних об'єктів і зв'язків між ними; засоби та технології для збирання, зберігання, передавання, обробки, виробництва та поширення інформації, знань, засоби відтворення аудіовізуальної інформації; організаційно-правові структури, що підтримують інформаційні процеси.

ІОС закладу освіти – це:

- 1) представлення його у мережі – офіційний сайт, сторінки у соцмережах, база ЄДЕБО;
- 2) участь у професійному середовищі – професійних спільнотах, на сайтах інших установ, громадських організацій, створення власних педагогічних спільнот;
- 3) медійні новини – публікації, інтерв'ю, анонси, виступи на телеканалах, інформаційних, новинних ресурсах;
- 4) реклама (пряма та опосередкована) закладу, освітніх послуг, освітніх продуктів, самореклама на різних рівнях комунікації;
- 5) очна взаємодія – консультативна робота в режимі реального часу (очно чи онлайн), організація та проведення або участь у конференціях, вебінарах, круглих столах тощо;

б) друквані матеріали – публікації навчального, наукового, дидактичного, методичного, просвітницького характеру в наукових, фахових виданнях, посібники, монографії тощо. Власне видання закладу як представлення колективних наукових та методичних напрацювань [4, с. 153].

Можна виокремити такі вимоги, які пред'являються до ІОС закладу освіти:

- функціональність (ця вимога полягає у наявності в системі певного набору функцій різного рівня – форуми, чати, управління навчальними курсами і тими, хто навчається, аналіз їх активності);
- надійність (сюди входить не тільки зручність і простота оновлення вмісту, а й захист від зовнішніх впливів);
- стабільна робота, заснована на ступені стійкості функціонування системи щодо різних режимів роботи;
- зручність використання та наявність доступу;
- перспективи розвитку платформи та якісна технічна підтримка [7, с. 46].

Основне завдання освітнього закладу при побудові дієвого ІОС – вибрати найбільш оптимальні засоби для організації освітнього процесу.

Першочергово потрібно усунути такі недоліки в організації інформаційно-освітнього середовища:

- неготовність забезпечити технічні можливості забезпечення організації інформаційно-освітнього середовища, а також недостатню підготовленість викладачів до використання цього середовища у викликах сучасної освіти;
- перенасиченість інформаційних осередків предметним матеріалом;
- непомірованість умов забезпечення індивідуальної комфортності.

Ефективність застосування ІОС в освітньому процесі досягається тоді, коли відповідні технології навчання обґрунтовано і гармонійно інтегруються в нього, збагачуючи педагогічні технології, полегшуючи рішення завдань управління, а досвід, знання, традиції, накопичені в системі освіти, поповнюють змістовий, загальнокультурний складник інформаційного простору – від науково-методичної бази окремого закладу освіти до глобальної мережі «Інтернет».

Процес системної інтеграції ІОС повинен охоплювати всі структури закладу освіти (навчальні, наукові, адміністративні) та включати:

- адаптацію самих структур і вже існуючих освітніх технологій до можливостей упровадження в ІОС;
- адаптацію технологій до вимог, що пред'являються цими структурами;
- створення взаємодіючих структур відповідно до ІОС.

Інформаційно-освітнє середовище закладу освіти, крім зазначених вище функцій, повинно відповідати таким критеріям:

- незалежність викладача в організації ІОС;
- доступність технічних та програмних засобів;
- можливість адміністрування ІОС;
- присутність зворотного зв'язку;
- дистанційна взаємодія [6, с. 98].

Приклад навчального середовища окремого викладача, індивідуально зорієнтованого, адаптованого під загальне ІОС закладу освіти: для його створення вибрано хмарні технології, оскільки хмарні сервіси є доступними, мобільними, мультиплатформними та швидко розгортаються (найбільш адаптованим до освітнього процесу є гугл-сервіси).

Створене ІОС включає в себе такі елементи:

- Інформаційні ресурси. До них відносяться: тексти лекцій, презентації, відеоматеріали; диференційовані завдання до практичних занять; інструкції до виконання лабораторних робіт; методичні рекомендації до дисциплін, що викладаються.
- Контроль знань, умінь та навичок. Це модульні тестування, продукти творчої діяльності, результати практичної роботи.
- Електронний журнал поточної успішності для моніторингу та аналізу результатів навчання.
- Відеоконференції, дистанційні платформи для проведення занять онлайн.

Технічно ІОС розміщується на сайті закладу освіти на основі гугл-груп, що дає змогу налаштувати розподіл ролей, ідентифікувати слухачів, приєднувати до навчальної групи, керувати процесом розміщення повідомлень.

Кожне повідомлення повинно містити інформацію щодо виду заняття, матеріали для опанування темою, завдання, тестування тощо. Під кожним повідомленням має бути зrealізована можливість залишати відповіді, завантажувати

виконані завдання, ставити питання для організації зворотного зв'язку.

Для організації контролю знань, окрім перевірки виконання практичних завдань, створюються тестування за потрібним модулем на основі гугл-форм.

Електронний журнал із поточним оцінюванням можна створити на основі гугл-таблиць, у ньому виставляються бали та відбувається автоматизований підрахунок.

Для організації відеоконференції можливо використати сервіс *Google meet*, що дає змогу проводити лекційні, практичні заняття. Особливо корисною функцією під час практичних занять є транслявання з екрану, що дозволяє унаочнити пояснення.

Висновки. Інформаційно-освітнє середовище – це поєднання новітніх інформаційних технологій та сучасних педагогічних здобутків, що повинно привести до максимального ефекту щодо освітнього процесу. Розглядають також різні ролі ІОС в освітньому процесі, де ІОС може бути засобом підтримки навчального процесу або засобом для впровадження різних форм навчання.

Отже, якщо кожен педагогічний працівник, на своєму рівні, у межах свого функціоналу зможе самостійно створювати власне інформаційно-освітнє середовище як частину загального ІОС освітнього закладу, це сприятиме поліпшенню ефективності надання освітніх послуг, навчання та розвитку загального інформаційно-освітнього середовища.

Очевидно, що перспективним напрямом модернізації змісту сучасної освіти в умовах її реформування та суспільних викликів є формування інформаційно-освітнього середовища освітніх закладів, удосконалення матеріально-технічного, психолого-педагогічного, дидактичного, комунікативного забезпечення освітнього процесу, що включає засоби навчання, які базуються на нових цифрових технологіях.

Використані джерела

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.
2. Гаврилюк В. Ю. Створення та функціонування інформаційно-освітнього середовища сучасного позашкільного навчального закладу : метод. посіб. Біла Церква : КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2016. 48 с.
3. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навч. посіб. / за ред. Р. С. Гуревича. Вінниця : Планер, 2013. 499 с.
4. Інтелектуальний розвиток дорослих у віртуальному освітньому просторі : монографія / [М. Л. Смульсон, Ю. М. Лотоцька, М. М. Назар, П. П. Дітюк, І. Г. Коваленко-Кобилянська та ін.] ; за ред. М. Л. Смульсон. Київ : Пед. думка, 2015. 221 с.
5. Інформаційне освітнє середовище сучасного навчального закладу / [М. Ю. Кадемія, М. М. Козьєр, Т. В. Ткаченко, Л. С. Шевченко]. Львів : Сполом, 2008. 186 с.
6. Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища : монографія / [Н. Копняк, Г. Корицька, С. Литвинова, Ю. Носенко та ін.] ; за заг. ред. С. Г. Литвинової. Київ : Компринт, 2015. 163 с.
7. Організація навчальної діяльності у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі : [посібник] / Ю. О. Жук, О. М. Соколюк, Н. П. Дементієвська, О. П. Пінчук / за ред. Ю. О. Жука. Київ : Пед. думка, 2012. 128 с.